

АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ НОВЕЛИ ПРО НЕСАНКЦІОНОВАНЕ ПОШИРЕННЯ ВІЙСЬКОВО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ (СТ. 114-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

ANALYSIS OF THE CRIMINAL LEGAL NEWS ABOUT UNAUTHORIZED DISSEMINATION OF MILITALLY SIGNIFICANT INFORMATION (ARTICLE 114-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

Мовчан Р.О., д. ю. н., професор,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права

Донецький національний університет імені Василя Стуса

У статті проаналізовано кримінально-правову новелу, присвячену регламентації відповідальності за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-2 Кримінального кодексу України), яка з'явилась внаслідок набрання чинності Законом України від 24 березня 2022 р. № 2160-IX.

Визначено, що кримінально караним за ст. 114-2 Кримінального кодексу України визнається: а) виключно «поширення» інформації; б) вичерпний перелік якої наведено у ч. 1 та ч. 2 розглядуваної кримінально-правової заборони; в) яке (поширення) не обов'язково має бути публічним і «первинним» (може бути непублічним і «вторинним»).

Аргументовано, що в аналізованій нормі має вказуватися не на інформацію щодо «озброєння (зброю) та бойових припасів», а на загальне, більш широке за змістом поняття «товари військового призначення».

Доведено, що ступінь суспільної небезпеки кожного із діянь, про які йдеться у статтях 111, 113, 114-1 та 114-2 Кримінального кодексу України, значно посилюється при їхньому вчиненні як в умовах воєнного стану, так і в період збройного конфлікту, особливого періоду чи надзвичайного стану, а тому у всіх згаданих складах кожна з цих ознак мала б визнаватися або ж криміноутворюючою, або ж кваліфікуючою.

Обґрунтовано положення про те, що згадана у ч. 3 ст. 114-2 Кримінального кодексу України вказівка на мету надання відповідної інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням, має бути виключена із розглядуваної заборони.

Ключові слова: поширення, інформація, озброєння, бойова та спеціальна техніка, державна зрада, шпигунство.

The article analyzes a criminal law novel dedicated to the regulation of responsibility for the unauthorized dissemination of information about the direction, movement of weapons, weapons and ammunition to Ukraine, the movement, movement or deployment of the Armed Forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, committed in the conditions military or state of emergency (Article 114-2 of the Criminal Code of Ukraine).

It was established that criminally punishable under Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine recognizes: a) exclusively "dissemination" of information; b) an exhaustive list of which is given in parts 1 and 2 of the criminal law prohibition under consideration; c) what (distribution) does not have to be public and "primary" (may be non-public and "secondary").

It is argued that the norm under consideration should not refer to information about "weapons (weapons) and ammunition", but to the general, broader concept of "military goods".

It has been proved that the degree of public danger of each of the actions referred to in Articles 111, 113, 114-1 and 114-2 of the Criminal Code of Ukraine is significantly increased when they are committed both under martial law and during an armed conflict, a special period or a state of emergency, and therefore, in all the above-mentioned compositions, each of these signs must be recognized either as a crime-forming or qualifying one.

The provision is substantiated that the one mentioned in Part 3 of Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine, the reference to "the purpose of providing such information to the state carrying out armed aggression against Ukraine, or its representatives, or other illegal armed groups" should be excluded from the prohibition under consideration.

Key words: dissemination, information, armaments, military and special equipment, treason, espionage.

24 лютого 2022 р. о 5-00 росія розпочала війну з Україною. Хоча правильніше не так – у цей день «братня держава» нарешті зняла свою огидну маску і відкрила своє справжнє, ще огидніше обличчя, офіційно оголосивши про «спеціальну операцію», – тобто війну, фактичний початок якої відбувся ще в 2014 р.

І добре відомо, що як не готуєся – але до війни не можна підготуватися повністю. З початком війни 2022 р. стало зрозумілим, що не виявився до неї готовим і вітчизняний кримінальний закон, причому навіть з урахуванням тих істотних оновлень, яких він зазнав ще в 2014 р. у зв'язку із усім відомими подіями. Як наслідок, за відносно короткий проміжок часу (фактично за місяць), який минув після введення воєнного стану, парламентаріями в екстреному порядку було прийнято вже 11 Законів, направлених на усунення відповідних прогалин у кримінально-правовому регулюванні.

Зокрема, реагуючи на перманентні та небажані факти несанкціонованого поширення різноманітної інформації,

яку я для зручності надалі позначатиму як «військово значущу», парламентарії ухвалили Закон України від 24 березня 2022 р. № 2160-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного або надзвичайного стану» (далі – Закон від 24 березня 2022 р.), головним результатом чого стало доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК) новою ст. 114-2, якою передбачається кримінальна відповідальність якраз таки за згадані вище суспільно небезпечні діяння. А вже 1 квітня 2022 р. законодавцем було прийнято Закон № 2178-IX, яким було внесено деякі зміни до прийнятої тижнем раніше аналізованої кримінально-правової новели.

Потребою доктринального осмислення відповідних нормативних приписів і викликана необхідність проведення представленого дослідження.

Метою цієї статті є:

– по-перше, викладення власного бачення щодо тих дискусійних положень аналізованих Законів, опанування яких здатне викликати найбільші складнощі як у пересічних громадян, так і у правозастосовців. Ці рекомендації будуть розміщені в рубриці «Що слід враховувати громадянам та правозастосовцям»;

– по-друге, виявлення та висловлення пропозицій щодо усунення притаманних згаданим Законом вад, наявності яких може негативно позначитися на результативності ст. 114-2 КК. Ці питання будуть розглянуті в межах іншої умовної рубрики – «Що не врахував законодавець».

Розпочинаючи висвітлення того, *що слід враховувати громадянам та правозастосовцям* (перша рубрика), насамперед хотілося б звернути увагу, що кримінально караним за ст. 114-2 КК визнається:

1) виключно «**поширення**» згаданої інформації. Відповідно, інкримінування цієї норми виключається у разі вчинення інших несанкціонованих дій із такою інформацією: її збирання, зберігання, відмінних від поширення форм використання тощо.

Тому, всупереч деяким коментарям та повідомленням у ЗМІ, за ст. 114-2 КК не можуть каратися, скажімо, здійснювані без мети подальшого поширення несанкціоновані фото- та відеозйомка руху або розташування ЗСУ, переміщення зброї, бойових припасів, зокрема і наданих в якості іноземної військової допомоги, тощо. Водночас необхідно пам'ятати – за певних умов відповідальність за згадані дії може наставати за іншими нормами КК.

Наприклад, 16 квітня 2022 р. управління СБУ у Вінницькій області повідомило про затримання чоловіка, який фотографував та знімав на відео переміщення українських військових. Незважаючи на це, відповідній особі не було повідомлено про підозру у вчиненні злочину, передбаченого ст. 114-2 КК. Замість цього вказується на те, що «вирішується питання про подальшу перевірку цього оператора в рамках кримінального провадження», яке, вочевидь, і означає згадану мною вище перевірку дій останнього на предмет наявності в них ознак інших складів злочинів, зокрема й передбачених розділом I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки України»;

2) **будь-яке, а не лише публічне**, поширення відповідної інформації, тобто повідомлення такої інформації невідзначеному числу осіб (хоча б одній людині) незалежно від способу таких дій (усно, письмово, друкованим способом, за допомогою комп'ютерної мережі, оголошення в публічному виступі на зборах, мітингу, засіданні тощо, у творі, що публічно демонструється тощо) [1, с. 556].

З буквального тлумачення цих приписів випливає, що вчинене з будь-якою метою, навіть неопублічне передання відповідної інформації, скажімо, родичам, знайомим тощо формально вже є достатньою підставою для кваліфікації таких дій ст. 114-2 КК. Однак очевидно, що в таких випадках у нагоді може стати норма про малозначність (ч. 2 ст. 11 КК);

3) поширення **лише тієї інформації, вичерпний перелік якої наведено у ч. 1 та ч. 2 розглядуваної кримінально-правової заборони**. А це означає (чи виправдано – питання спірне), що за ст. 114-2 КК не може кваліфікуватися поширення деякої іншої стратегічно важливої інформації, яке може бути шкідливим з військової точки зору. Йдеться, наприклад, про поширення відомостей про:

– місця (локацію, координати) влучання ракет або артилерії ворога, на неприпустимість якого неодноразово вказував Генеральний штаб ЗСУ. Зокрема, після ракетного обстрілу м. Одеси, який відбувся 3 квітня 2022 р., було затримано одну з осіб, яка виклала відео, на якому був зафіксований момент цього удару. Однак повто-

рюся – попри очевидну суспільну небезпеку цих дій, вони не можуть отримувати кримінально-правову оцінку за ст. 114-2 КК, в якій відсутнє згадування саме про ці різновиди військово значущої інформації;

– місця розташування ворожої армії, збитих ворожих літаків тощо;

– маршрути евакуації та скучення цивільних осіб тощо;

– місця ремонту військової техніки, поширенням інформації про які нещодавно «відзначились» журналісти ТСН, ймовірним наслідком чого стало нанесення ракетних ударів по відповідному ремонтному цеху;

– маршрути, обсяги та місця зберігання нафтопродуктів, стратегічне значення яких в сучасних умовах важко переоцінити, на чому, до речі, спеціально акцентувала свою увагу РНБО тощо.

4) **не лише**, так би мовити, «**первинне**», а й «**вторинне**» поширення інформації. Тобто, до кримінальної відповідальності може бути притягнута не лише особа, яка власноруч, скажімо, проводила фото-, відеозйомку відповідних об'єктів (збирання відомостей), а потім поширювала цю інформацію, а й особа, яка, наприклад, здійснила репост (перепост) вже опублікованої інформації у Facebook, відповідний ретвіт тощо. Це ж саме стосується і дій суб'єкта, який, не будучи жодним чином причетним до збору, потім здійснив «первинне» поширення зібраної кимось іншим та ще не опублікованої інформації, яка вказується у ст. 114-2 КК.

Крім наведених вище, при оцінці наявності/відсутності підстав для інкримінування ст. 114-2 КК неодмінно слід зважати і на передбачений законодавством диференційований підхід відносно того, що:

– якщо поширення інформації, про яку згадується у ч. 1 аналізованої кримінально-правової норми (умовно кажучи – про іноземну військову допомогу), дозволяється (є санкціонованим) після її розміщення (поширення) у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ, МОУ, Головним управлінням розвідки МОУ чи СБУ або в офіційних джерелах країн-партнерів, то поширення інформації, перерахованої у ч. 2 ст. 114-2 КК (умовно кажучи – про дислокацію ЗСУ та інших військових формувань), допускається після її розміщення у відкритому доступі Генеральним штабом ЗСУ, МОУ або іншими уповноваженими державними органами, про які (маються на увазі інші державні органи) не згадується у контексті поширення інформації щодо іноземної військової допомоги;

– якщо за ч. 1 ст. 114-2 КК кримінально караним визнається **будь-яке** несанкціоноване поширення відповідної інформації, то обов'язковою умовою інкримінування ч. 2 є те, що розповсюдження інформації про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань **дало змогу їхньої ідентифікації на місцевості**.

На жаль, крім вже відмічених вище окремих спірних аспектів, на які, так би мовити, варто «просто звернути особливу увагу», при доповненні КК ст. 114-2 вітчизняним парламентаріям не вдалося уникнути і декількох інших, цього разу вже більш відвертих прорахунків, наявність яких може стати (а інколи і вже стає) на заваді досягнення мети розглядуваної законодавчої ініціативи і котрі я спробую висвітлити у межах другої рубрики під назвою «Що не врахував законодавець».

Передусім сказане знову стосується переліку тієї інформації, несанкціоноване поширення якої має каратися за ст. 114-2 КК. Зокрема, у диспозиції ч. 1 аналізованої кримінально-правової новели такою визнається інформація про направлення та переміщення в Україну (у тому числі переміщення її території) трьох різновидів предметів:

- 1) зброї;
- 2) озброєння;
- 3) бойових припасів.

Перше зауваження (більш формальне) стосується доцільності паралельної вказівки у відповідному переліку на «зброю» та «озброєння». Як на мене, виправданість такого кроку виглядає принаймні сумнівною, що пояснюється:

– як тим, що відповідно до деяких приписів чинного вітчизняного законодавства (див., скажімо, ст. 1 Закону України «Про оборону України») та тлумачення слівників ці терміни визнаються синонімічними [2, с. 141];

– так і наведеним у затвердженому Наказом Центрального управління СБУ від 23 грудня 2020 р. № 383 Зводі відомостей, що становлять державну таємницю (далі – ЗВДТ) нормативним визначенням поняття «озброєння».

Однак у контексті потенційного правозастосування головним моїм **зауваженням (другим)** є те, що навіть одночасне згадування про «зброю» та «озброєння» (як і вказівка на бойові припаси) не дозволяє охопити всі ті предмети, одні з яких вже надаються нашій державі, а надання інших можливе (принаймні на це хочеться сподіватися) в перспективі. Поясню свою позицію.

Відповідно до розд. I ЗВДТ «озброєнням» необхідно вважати – озброєння стрілецьке та артилерійське, системи (комплекси) ракетні і ракетно-космічні, керовані (некеровані) ракети та їх складові частини, комплекси (установки) для їх запуску та складові одиниці до них, засоби керування зброєю (вогнем), системи дистанційного керування ракетами, обладнання для транспортування і обслуговування ракет, апарати торпедні та бомбомети для глибинних бомб.

Із офіційних джерел відомо, що деякі із цих складових (стрілецьке озброєння, керовані ракети тощо) вже були отримані Україною.

Водночас не являється таємницею і те, що на сучасному етапі війни з РФ наша держава не менше, а напевно – навіть більше потребує і тому наразі найчастіше звертається до іноземних партнерів із закликами про виділення літаків, гелікоптерів, безпілотників, танків, бойових машин, бронетранспортерів, технічних засобів захисту апаратури, апаратури для розвідки тощо.

Наприклад, лише нещодавно з'явилась інформація: 1) спочатку лише про наміри США допомогти Україні отримати танки Т-72 радянського виробництва, а вже згодом – про фактичне отримання Україною цієї техніки (зокрема, з Чехії); 2) про прагнення Австралії, Великобританії та Нідерландів передати нашій державі бронетехніку, включаючи транспортер Bushmaster; 3) а також, звичайно, про надання нового пакету військової допомоги з боку США на суму 800 млн дол., який, серед іншого, включає і сотні одиниць бронетехніки (зокрема, 200 бронетранспортерів) та навіть 11 гелікоптерів.

Очевидно, що поширення інформації про переміщення згаданих товарів, зокрема і територією України, є вкрай небажаним, а з точки зору кримінального права – просто надзвичайно суспільно небезпечним, адже може призвести до відповідної реакції ворога на постачання цієї техніки, яке (постачання) може істотно вплинути на перебіг війни.

І ось тут ми зіштовхуємось із головною проблемою – ні танки, ні бронемашини, ні бронетранспортери, ні гелікоптери, ні жоден з інших названих вище товарів, які Україна вже отримала або лише бажає отримати (літаки, безпілотники, технічні засоби захисту апаратури, апаратура для розвідки тощо), **не охоплюються** вказаним у ст. 114-2 КК поняттям «озброєння», адже не входять до жодної із тих складових, які перераховані у відповідному і наведеному раніше нормативному визначенні. А це означає, що, як це не парадоксально, але несанкціоноване поширення відповідної інформації про ці предмети не може кваліфікуватися за ст. 114-2 КК.

Натомість згідно із все тим же ЗВДТ всі ці предмети відносяться до іншого, вказаного поруч, а тому відмін-

ного від озброєння, різновиду товарів військового призначення – **військової (або ж військової та спеціальної) техніки**, якою, що важливо у контексті затребуваних Україною товарів, визнаються літаки та гелікоптери бойові, апарати літальні безпілотні, складові одиниці літальних апаратів; бойові кораблі та катери; машини бойові колісні, машини військові спеціальні колісні, машини бойові гусеничні, спеціальне приладдя озброєння бойової колісно-гусеничної техніки; технічні засоби захисту апаратури, ліній і каналів зв'язку та їх складові одиниці, техніка протидії радіоелектронним засобам виявлення цілей тощо.

На нетотожність досліджуваних понять вказує і наявне у ЗВДТ визначення «бойового та чисельного складу», до якого включено штатну за списком і наявну (фактичну) кількість:

- 1) особового складу;
- 2) озброєння;
- 3) військової техніки.

Крім згаданих положень ЗВДТ, той факт, що поняття «**бойова техніка**» та «**спеціальна техніка**» не є складовими поняття, а тому **не можуть вважатися «озброєнням»**, підтверджують і положення низки інших нормативно-правових актів. Зокрема, йдеться про:

– ст. 1 Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», в якій сформульована законодавча дефініція поняття «військове майно», згідно з якою до такого майна, серед іншого, включені всі види озброєння та, окремо, бойова та інша техніка, боєприпаси тощо;

– групу норм Законів України «Про основи національного супротиву» (статті 12, 15 тощо), «Про Національну гвардію України» (статті 6-1, 15, 18, 19 тощо), «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (ст. 14) тощо;

– Стратегію воєнної безпеки України (затв. Указом Президента України № 121/2021), положення якої буквально пронизані відповідними приписами;

– а також виданий і затверджений наказом МОУ Військової довідник 01.300.002, в якому самі ж військові вказують на відмінність понять «озброєння» та «військова техніка».

Врешті-решт справедливості зроблених висновків підтверджується і за допомогою звернення до деяких норм чинного кримінального законодавства (звісно, ст. 114-2 КК тут до уваги не береться). Зокрема, якщо ми проаналізуємо положення ст. 412 КК «Необережне знищення або пошкодження військового майна», то побачимо, що серед перерахованих у диспозиції ч. 1 цієї заборони предметів знову ж таки міститься окрема вказівка, з одного боку, на зброю та бойові припаси, а з іншого – на засоби пересування, військову і спеціальну техніку.

При цьому хотів би підкреслити, що відповідно до ЗВДТ озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка визнаються **виробами військового призначення**, які є лише **одним** із перерахованих у ЗВДТ **різновидів** більш широкого поняття – **товарів військового призначення**, котрими також являються:

- технології військового призначення;
- технічна допомога;
- базові технології тощо.

Зважаючи на викладені аргументи, я дійшов висновку, що відповідні приписи ст. 114-2 КК мають зазнати якнайшвидшого корегування, результатом якого має стати вказівка в її ч. 1:

– або ж (перший варіант) не лише на інформацію щодо «озброєння (зброю) та бойових припасів», а й на «військову та спеціальну техніку»;

– або ж (другий варіант, який мені імponує більше), якщо законодавець, як і автор цих рядків, визнає за доцільне – на єдине загальне (більш широке за змістом) поняття «товари військового призначення».

Продовжуючи відповідний аналіз, слід відмітити, що несанкціоноване поширення інформації, про яку йдеться

у ст. 114-2 КК, визнається кримінально протиправним лише тоді, коли воно «вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану».

Водночас я звернув увагу на те, що в деяких інших нормах, розташованих все у тому ж розділі I Особливої частини КК, настання або посилення відповідальності за передбачені ними прояви пов'язується з відмінними юридичними фактами (моє *третє зауваження*), зокрема із вчиненням діянь:

- лише «в умовах воєнного стану» (ч. 2 ст. 111 КК);
- «в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту» (ч. 2 ст. 113 КК);
- «в особливий період» (ст. 114-1 КК).

У зв'язку із продемонстрованою розбіжністю в мене з'являються численні питання, зокрема про те:

- чому відповідальність, скажімо, за несанкціоноване поширення військово значущої інформації посилюється лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану і водночас не посилюється в особливий період, а відповідальність за перешкодження законній діяльності ЗСУ та інших військових формувань – навпаки?

- чи є підстави вважати, що випадки державної зради, вчинені в 2014–2015 рр. в умовах анексії АРК та фактично йдучої, але без уведення воєнного стану, війни на Донбасі, були бодай на відсоток менш небезпечнішими за аналогічні прояви, вчинені в 2022 р. вже при уведеному воєнному стані?

- або ж чому відповідальність, наприклад, за диверсію посилюється лише в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту і не диференціюється при згаданих у статтях 114-1 та 114-2 КК надзвичайному стані або особливому періоді, які можуть мати місце і при відсутності збройного конфлікту?

Як на мене, ступінь суспільної небезпеки кожного із описаних у статтях 111, 113, 114-1 та 114-2 КК діянь значно посилюється при їхньому вчиненні як в умовах воєнного стану, так і в період збройного конфлікту, особливо періоду (хоча однією із підстав його настання є саме введення воєнного стану) чи надзвичайного стану, а тому у всіх згаданих складах кожна з цих ознак мала б визнаватися або ж криміноутворюючою (мова йде про статті 114-1 та 114-2 КК), або ж кваліфікуючою (статті 111 та 113 КК).

Насамкінець хотів би розглянути питання доцільності вказівки у ч. 3 ст. 114-2 КК на таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення відповідних дій «з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, чи незаконним збройним формуванням», щодо якої у первинній редакції досліджуваної заборони не було жодних застережень відносно співвідношення цих дій з іншими складами кримінальних правопорушень.

Однак справа в тому, що якщо ми уважно проаналізуємо зміст цих посягань – поширення відповідної інформації із метою надання державі, що здійснює збройну агресію проти України, чи незаконним збройним формуванням – то побачимо, що абсолютна більшість таких проявів насправді є нічим іншим, як державною зрадою (ст. 111 КК) або шпигунством (ст. 114 КК), адже:

- згаданим у ст. 111 КК наданням іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України: *по-перше*, може бути визнана будь-яка діяльність, яка створює загрозу національній безпеці України, що, безумовно, має місце і у випадку передання ворогу (рф) відповідної інформації; *по-друге*, що надважливо з точки зору кваліфікації аналізованих діянь, охоплюються не лише випадки, коли особа діє за завданням іноземної держави, а й дії, вчинювані за власною ініціативою, без відповідного завдання [1, с. 333], наприклад, через свою стійку антиукраїнську (проросійську) позицію;

- відповідно вже до згаданого вище ЗВДТ державною таємницею визнаються відомості, наприклад, про:

- а) дислокацію військових частин у період дії воєнного часу та особливого періоду (п. 1.4.3) – тобто певні різновиди інформації, про які йдеться у ч. 2 ст. 111-2 КК;

- б) всі показники про найменування, кількість озброєння (військової техніки, боєприпасів, спеціальних комплектувальних виробів, запасних частин та матеріалів до них), вартість, терміни (строки) постачання (проведення робіт, надання послуг з відновлення (ремонт) озброєння (військової техніки, боєприпасів, спеціальних комплектувальних виробів, запасних частин та матеріалів до них), місце поставки, що містяться в окремих договорах (контрактах), які укладаються для потреб військових формувань (правоохоронних органів, ДССЗ31) при їх функціонуванні в умовах правового режиму воєнного стану або особливого періоду (п. 1.4.14) – тобто певні різновиди інформації, про які йдеться вже у ч. 1 ст. 111-2 КК.

До речі, саме державною зрадою (ст. 111 КК) визнавалися дії багатьох осіб, які в 2014–2015 рр. передавали російським розвідникам відповідну інформацію про дислокацію розташованих на території України військових частин.

Як бачимо, існування досліджуваної кримінально-правової новели в її початковій редакції створювало передумови для небажаної конкуренції, яка мала б долатися на користь саме спеціальної норми – тобто ч. 3 ст. 114-2 КК, санкцією якої передбачено покарання у виді **позбавлення волі на строк від 8 до 12 років**, тоді як санкцією ч. 2 ст. 111 КК (якщо відповідні дії вчинені громадянином України) – **позбавлення волі на строк 15 років або довічне позбавлення волі, з конфіскацією майна**. Тому виходило, що замість очікуваного посилення результатом ухвалення закону від 24 березня 2022 р. стало істотне послаблення (у відповідній частині) відповідальності за згадані діяння.

Вочевидь, що саме наявність цього факту і спонукала парламентаріїв ухвалити вже згаданий на початку статті Закон від 1 квітня 2022 р.¹, наслідком чого стало доповнення ч. 3 ст. 114-2 КК спеціальним застереженням відносно того, що за цією нормою відповідні діяння можуть кваліфікуватися лише тоді, коли вони не містять ознак державної зради або шпигунства.

І слід визнати, що наявність відповідного уточнення значною мірою усуває підґрунтя для потенційної небажаної конкуренції, про яку йшлося в попередніх абзацах.

Однак, навіть з урахуванням згаданого нормативного редагування, вказівка у ч. 3 ст. 114-2 КК на розглядувану кваліфікуючу ознаку все рівно виглядає не безспірною. Поясню свою позицію.

Вважаю, що призначенням ст. 114-2 КК є кримінально-правова протидія проявам, які не мають на меті заподіяти шкоду національній безпеці України, та попри це, все рівно її заподіюють внаслідок, так би мовити, безвідповідальності особи, її неусвідомлення суспільної небезпеки аналізованих діянь, вчинюваних в умовах воєнного стану.

Власне, до такого висновку спонукає і текст пояснювальної записки до відповідного законопроекту, в якій автори останнього пишуть саме про **необдумані дії** громадян України, які небезпечно здійснюють допомогу ворогу шляхом розповсюдження інформації про направлення, переміщення міжнародної військової допомоги в Україну, а також інформації про переміщення, рух або розташування ЗСУ чи інших військових формувань України. Як бачимо, фактично йдеться про так зване «**неусвідомлене пособництво**» державі-агресору, проявом якого і покликана запобігати розглядувана заборона.

Водночас укотре нагадаю, що в ч. 3 ст. 114-2 КК вказується на дії, вчинені «з метою» надання відпо-

¹ Як зазначається у супровідних документах до законопроекту, який згодом набув статусу Закону від 1 квітня 2022 р., його метою було саме юридичне визначення меж кримінальної відповідальності за передбачені ст. 114-2 КК дії.

відної інформації державі-агресору, її представникам та іншим незаконним збройним формуванням. Тобто тут ми маємо справу із тим, що суб'єкт діє свідомо та цілеспрямовано, через, наприклад, свої згадані вище проросійські погляди. Зважаючи на це, висловлю гіпотезу, що вчинені в умовах воєнного стану такі дії мають розцінюватися не інакше, як допомога в проведенні підривної діяльності проти України, яка, залежно від суб'єкта, мала б отримувати кримінально-правову оцінку не за ч. 3 ст. 114-2 КК з її відносно ліберальними покараннями, а з посиланням на інші норми, санкції яких більш адекватно відображають ступінь суспільної небезпеки таких посягань:

– якщо відповідне поширення з указаною метою (щоб вона стала відома військовим рф) здійснює громадянин України, то такі діяння, навіть якщо вони скоєні без отримання завдання (за власною ініціативою) і здійснюються публічно (скажімо, через соціальні мережі), мають кваліфікуватися за ч. 2 ст. 111 КК;

– аналогічні ж дії (які не підпадають під ознаки злочину, передбаченого ст. 114 КК «Шпигунство») іноземця чи особи без громадянства у більшості випадків «безболісно» могли б бути кваліфіковані за статтями 110, 113, або ж як пособництво у веденні агресивної війни (ч. 2 ст. 437 КК) тощо.

Отже, за результатами написання статті є підстави дійти наступних висновків:

1) кримінально караним за ст. 114-2 КК визнається: а) виключно «поширення» інформації; б) вичерпний перелік якої наведено у ч. 1 та ч. 2 розглядуваної кримінально-правової заборони; в) і яке (поширення) не обов'язково має бути публічним та «первинним» (може бути, відповідно, непублічним і «вторинним»);

2) у ч. 1 ст. 114-2 КК має вказуватися не на інформацію щодо «озброєння (зброю) та бойових припасів», а на загальне, більш широке за змістом поняття «товари військового призначення»;

3) ступінь суспільної небезпеки кожного із діянь, про які йдеться у статтях 111, 113, 114-1 та 114-2 КК, значно посилюється при їхньому вчиненні як в умовах воєнного стану, так і в період збройного конфлікту, особливого періоду чи надзвичайного стану, а тому у всіх згаданих складах кожна з цих ознак мала б визнаватися або ж криміноутворюючою, або ж кваліфікуючою;

4) передбачене Законом від 1 квітня 2022 р. доповнення ч. 3 ст. 114-2 КК спеціальним застереженням відносно того, що відповідні діяння за цією нормою можуть кваліфікуватися лише тоді, коли вони не містять ознак державної зради або шпигунства, є виправданим та своєчасним. Та попри це, згадана у ч. 3 ст. 114-2 КК вказівка на мету надання відповідної інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, або іншим незаконним збройним формуванням, все рівно має бути виключена із розглядуваної заборони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
2. Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Київ : Наукова думка, 2001. Т. 2. 960 с.